

Geneze a proměny mystické metaprózy znovu navštívené: komentář ze střední Evropy

Ivo Pospíšil

Zločevskaja, Alla Vladimirovna. 2018. *Mističeskaja metaproza XX veka: genezis i metamorfozy: German Gesse, Vladimir Nabokov, Michail Bulgakov. Serija Biblioteka žurnala Filologičeskije nauki. Naučnyje doklady vysšej školy*. Moskva: Almavest. (1. vyd. 2016).

O první verzi práce vynikající ruské znalkyně světové moderny a česko-slovenské rusistiky, do jejíhož bytu v moskevské olympijské vesnici jezdili často návštěvníci ze střední Evropy, jsem už psal; tehdy vyšla v druhé ruské metropoli.¹

Ocenil jsem již tehdy, že její výzkum je důkladným materiálově bohatým, analytickým, myšlenkově hlubokým, bibliograficky důkladným (na rozdíl od některých svých kolegů neopomínají sekundární literaturu neruskou, píše i o studiích mimo celou ruskojazyčnou oblast bývalého SSSR, a nejen o pracích anglojazyčných, německých a francouzských, ale také středoevropských, jež Rusové většinou pomíjejí nebo ignorují). Na křižovatce komparatistiky tradiční i inovativní, genologie, naratologie a antropologicko-existenciálního pojetí artefaktu vzniklo dílo, které nejen hlouběji poznává tvorbu klíčových modernistických autorů, ale také ukazuje ruskou klasiku i modernu jako stěžejní jevy světové literatury. Na tom trvám i v případě této nové, řekl bych, propracovanější, leč i o něco rozbíhavější verze. Především se mi zde vrací ona návaznost, kterou autorka předkládá v první kapitole *Estetika mističeskaj metaprozy*, totiž to, že zde zmíněná trojice autorů – Hermann Hesse (1877–1962),

¹ Pospíšil, Ivo. 2016. „Tři tváře románové moderny aneb ruský model v světové literatuře. Zločevskaja, A. V.: Tri lika mističeskaj metaprozy XX veka: German Gesse – Vladimir Nabokov – Michail Bulgakov. Sankt-Peterburg: Super Izdatel'stvo, 2016.“ *Novaja rusistika* IX, č. 2: 186-91.

Vladimir Nabokov (1899–1977), Michail Bulgakov (1891–1940) – navazuje na Dostojevského – každý ovšem jinak a často konfrontačně u Nabokova, pro něhož je Dostojevskij nepřijatelný, rozporný je i vztah Hesseho. Autorka novou verzi – oproti první – poněkud přepracovala. V první kapitole shrnuje dosavadní poznatky a jiné reviduje: jde o estetiku mystické metaprózy, a to o dvojí posun: jednak od racionální tvorby k iracionální, jednak k tvorbě o tvorbě, tedy k metatextu. Na rozdíl od dvoustupňové koncepce se Zločevskaja přidržuje triadického pojetí: jednak „жизнь действительная – воображение – креация“, jednak „жизнь действительная – воображение – память“. Psaní je u Nabokova jazyková hra, u všech tří je hravost *conditio sine qua non*, stejně jako humor a satira (zapomenut není ani Saltykov-Ščedrin).

Stepní vlk, *Dar a Mistr a Markétka* jsou tři románové artefakty, které jsou předmětem zkoumání v druhé kapitole o žánru mystického meta-románu. Právě tu narážíme na další posuny nebo na jiná pojetí, kdy tradiční ruské pojetí naráží na jiné evropské tradice umění. Především tzv. sovětské pojetí není vlastně sovětské, ale vychází z hloubi ruské didaktické, noetické, historicko-filologické tradice. Jako by realistické umělecké dílo bylo spíše skutečností; když je nějak deformované, zvětšuje svůj interval vůči realitě, když je jiné, teprve pak je to umělecké dílo.² Jinak řečeno: realismus jako by ani nebyl uměním, jen oním „spisováním“ skutečnosti (сочинительство). Z ruské tradice známe slovo „uslovnost“/„условность“, tedy „podmíněnost“. Jinak řečeno – stylizace jako něco iracionálně nerealistického, tedy jakási deformace reality, „vymyšlenost“, protirealističnost: normální je „sepisovat“ skutečnost; vše, co je navíc, je jakoby moderna. Odtud ona trojstupňovitost z první kapitoly: skutečnost – představivost jako mohutnost, fantazie, Einbildungskraft, a teprve nakonec kreace, resp. paměť. Na to my v Evropě

² O takovém intervalu viz kolektivní práce tzv. Šaboukova týmu (Sáva Šabouk, 1933–1993): Šabouk, Sáva a kol. 1977. *Krátký slovník koncepce pražského týmu pro studium vyjadřovacích a sdělovacích systémů umění*. Praha: ČSAV. Dále: Šabouk, Sáva a kol. 1976. *Umění a skutečnost. Kol. mezioborového týmu pro vyjadřovací a sdělovací systémy*. Předmluva Sáva Šabouk. Praha: Československý spisovatel.

nejíme zvyklí: co se ocitne v rámci literárního artefaktu, je nutně uměním, fantazií, výmyslem, fikcí, nemůže to být jen spisování reality. Také by bylo asi třeba ještě přesněji, takřka chirurgicky od sebe oddělit ony pojmy, jež autorka zmiňuje: magický, mystický, fantastický. V ruské realistické literatuře spatřili západoevropští rusisté již kdysi dávno linii groteskně absurdní, ale není to zdaleka jen Dostojevskij, možná ten nejméně, ale hlavně M. J. Saltykov-Ščedrin³ nebo Alexandr Suchovo-Kobylin a další.⁴ Pokud jde o cizí inspiraci ruský psaného mytologického románu, jaký psali Čingiz Ajtmatov (1928–2008; např. *Bílá loď, Strakatý pes na břehu moře, A delší věku bývá den / Stanice Bouřná, Popraviště*), tragická postava Jurije Rytcheu (1930–2008; *Magická čísla, V zrcadle zapomnění*; román je uveden citátem z Osipa Mandelštama: „У меня остается одна забота на свете, Золотая забота – как времени бремя избыть.“) nebo Anatolij Kim (*Veverka, Otec-Les*).⁵ Je typické, že zejména Čingiz Ajtmatov, jemůž se dařily spíše novely než romány, šel konjunkturálně zcela po linii hispanoamerické: píše o tom v *Stanici Bouřné / A věku delší bývá den* zcela otevřeně. Máme zde ostatně řadu vlastních českých prací, například studie a edice brněnské hispanoamerikanistky Evy Lukavské.⁶ Nemělo

³ Viz knihy o Saltykovu-Ščedrinovi z pera brněnských rusistů: Vilinskij, Sergij Grigor'jevič. 1928. *O literární činnosti M. Jev. Saltykova-Ščedrína. Opera facultatis philosophicae Universitatis Masarykianae Brunensis č. 23*. Brno: Filozofická fakulta Masarykovy university v Brně. Vlašínová, Vlasta. 1975. *Satira okřídlená fantazií. Ke 150. výročí narození M. J. Saltykova-Ščedrína*. Praha: Lidové nakladatelství.

⁴ Müller, Bertram. 1978. *Absurde Literatur in Rußland. Entstehung und Entwicklung*. München: Otto Sagner. Viz také naši monografii: Pospíšil, Ivo. 2005. *Ruský román znovu navštívený. Historie, uzlové body vývoje, teorie a mezinárodní souvislosti: Od počátků k výhledu do současnosti*, ed. Jaroslav Malina. Brno: Nadace Universitas, CERM, NAUMA.

⁵ Viz naši studii: Pospíšil, Ivo. 1998. „Literární dílo jako reflexe meziliterárnosti (Anatolij Kim – Jurij Rytjev – Čingiz Ajtmatov).“ In *Litteraria Humanitas VI. Alexandr Veselovskij a dnešek*, eds. Danuše Kšicová, Ivo Pospíšil, 48–59. Brno: Masarykova univerzita. O Kimovi je malá česká monografie: Sováková, Jana. 2008. *Románový svět Anatolije Kima*. Plzeň: Západočeská univerzita.

⁶ Lukavská, Eva. 2003. „Zázračné reálno“ a magický realismus. Brno: Host. Lukavská, Eva, ed. 2008. *Had, který se kouše do ocasu. Povědky, Fantasy*. Brno: Host. Jde o první český výběr hispanoamerických fantastických povídek, obsahuje pade-

by smyslu znovu revidovat etymologii pojmu „magický realismus“ – své kořeny má možná v Paříži, kam Hispanoameričané rádi jezdili a kde rádi pobývali a pracovali; vznikl zde asi v druhé generaci ruských emigrantů jako typicky novinářský pojem. A potom „mystický“, což má tolik výkladů, kolik je vykladačů. A je tu ještě metaliteratura. Tyto pojmy a jejich realizace však nejsou objevem 20. století, dokonce ani zmíněných tří autorů, z nichž jeden je Rus píšící nejméně dvěma jazyky, tedy minimálně autor biliterární, vklíněný do evropského a světového kontextu, druhý pacifistický, ztlumený Němec-Evropan a třetí poněkud sovětsky izolovaný ruský autor. Ale ani to možná není zcela pravdivé: již to, co bylo o *Mistrovi a Markétce* napsáno, všelike spekulace o románu zasvěcení/ iniciace, vegetativním a gnostickém románu, mystických výkladech jsou tak hustě poskládány, že při četbě posledního textu nelze ani dýchat: nikoli náhodou někteří badatelé provokativně tvrdili, že jde o jednorozměrnou satiru na Moskvu 30. let 20. století, a chtěli se od tohoto navrstvování koncepcí odštíhnout, oprostít. Nihil novi sub sole. Všechny ty pojmy jako mystický, magický, metapróza, mystický metaromán, intertextualita tu byly již dávno. Ruská realistická klasika (řeceno slovy Dostojevského „realismus ve vyšším/ nejvyšším slova smyslu“) programově přesahovala francouzskou estetiku tím, že nechala svým tělem proudit romantické a předromantické struktury umožňující anticipovat 20. století. Reminiscentně aluzivní struktury, stejně jako zrcadlové a zazrcadlové kompozice, to vše je již dávno tradiční. Nové je to, jak se vše propojuje, jak to vytváří nové celky s novými důrazy nebo jejich posuny.⁷

sát pět textů (dvacet z 19. a třicet pět z 20. století) čtyřiceti sedmi autorů (mj. Jorge Luis Borges, Julio Cortázar, Juan Montalvo atd.). Viz naši recenzi: Pospíšil, Ivo. 2009. „Antologie fantastické prózy z Brna (*Had, který se kouše do ocasu. Výbor z hispanoamerických fantastických povídek*). HOST, Brno 2008. Přel. Eva Lukavská, Jan Machej, Daniel Nemrava, Markéta Riebová a Eva Spitzová).“ *KAM-příloha XV*, č. 3: 11–2.

⁷ Viz naši studii: Pospíšil, Ivo. 1984. „Tvar a funkce metarománu.“ *Světová literatura*, č. 3: 251–3. Viz také náš překlad: Bělorusec, Alexandr. „Zájem o nekonečno.“ *Světová literatura* 1988, č. 3: 217–28 (překlad eseje o mytologii a moderní literatuře). Původně: Bělorusec, Aleksandr. 1986. „Interes k beskonečnosti. Kategorie vremeni i prostranstva v sovremennoj chudožestvennoj proze.“ *Novyj mir*,

Nová verze objemné práce ruské badatelky Ally Zločevské ještě více rozevřívá své rozpětí: kromě naznačeného jsou tu také národní kořeny uvedených tří autorů a jejich kontexty, tedy do jaké míry je Nabokov jen silně kosmopolitní (jak víme, není to tak radikální, je pevně fixován v poetologických sítích ruské literatury, viz jeho „rodinnou kroniku“ *Ada aneb Žár / Ardor*, 1969, česky 2015), nebo nakolik se „raznočinský“ ráz rodiny Bulgakovovy promítl do jeho románu a jak se vztah Hesseho k Dostojevskému a k celému komplexu Ruska vytvářejícího most k Asii včetně buddhismu promítá do *Stepního vlka*.⁸ Je tu ještě řada jiných situací a souvislostí, jež musejí být vzaty v úvahu: více genologického aspektu a Ďurišinovy meziliterárnosti (právě proto bych byl obezřetnější při používání termínu „vliv“ / „vlijanije“), což je právě v tomto případě namístě; motiv zrcadel nás vrací k problematice magie, mýtu a ke konvergenci s kronikou, neboť právě motivy zrcadel jsem před necelými čtyřiceti lety analyzoval v druhé knize o kronice na materiálu románu Ladislava Fukse (1923–1994) *Věvodkyně a kuchařka* (1983) a nyní jinak uviděný na pozadí jeho posmrtně vydaných pamětí příznačně zvaných *Moje zrcadlo* (1995), dále několika gruzínských románů, hlavně Othara Čiladze (1933–2009; *Půjdu za svým hněvem, Kamkoli půjdeš / Kainovo znamení*) a Thamaze Bibiluriho (roč. 1934, *Morová rána*), kde se hromadí nejen motivy zrcadlení, ale také hodin a pokusy o mytické zastavení času.⁹ A v souvislosti s koncepcí triadičnosti nutno vzpomenout na pojetí slovenského rusisty a kulturního antropologa Andreje Červeňáka (1932–2012)¹⁰ a českého dostojevskologa a znalce moderny,

č. 3: 223–40. Pospíšil, Ivo. 1979. „Dvě sovětské studie o mýtu (M. J. Steblin-Kamenskij: Mif. Leningrad 1976. J. M. Meletinskij: Poetika mifa. Moskva 1976).“ *Čs. rusistika*, č. 2: 86–9., Pospíšil, Ivo. 1990. „Smysl i kontext žánrové konvergence mifa i chroniky.“ *Zagadnienia rodzajów literackich* 33, č. 2: 69–77.

⁸ Hermannem Hessem se zabýval tehdy začínající brněnský germanista Jaroslav Kovář (1949–2020) již v 70. letech 20. století, ale jeho práce bohužel nebyla knižně vydána.

⁹ Pospíšil, Ivo. 1986. *Labyrint kroniky*. Brno: Blok.

¹⁰ Viz naše pojednání a recenze; odkazy na další desítky mých položek na jejich stránkách: Pospíšil, Ivo. 2012. „Citlivý, tolerantní, smířující a svobodomyšlný vědec Andrej Červeňák.“ In *Náš jubilant Andrej Červeňák. K nedožitým 80. narozeninám*

iniciátora proslulé kařkovské konference v Liblicích Františka Kautmana (1927–2016).¹¹ Právě u Kautmana najdeme to, co autorka uvádí

(22. 5. 1932 – 11. 2. 2012), eds. Jozef Vladár, Natália Muránska, 58–68. Nitra: Spolok slovenských spisovateľov, Filozofická fakulta UKF v Nitre, Klub F. M. Dostojevského., Pospíšil, Ivo. 2002. „Andrej Červeňák: Pohled z druhé strany.“ In *Život a dielo Andreja Červeňáka*, ed. Laco Zrubec, 188–210. Nitra: Spolok slovenských spisovateľov, Filozofická fakulta UKF., Pospíšil, Ivo. 1993. „Dostojevskij pro čtenáře (A. Červeňák: Tajomstvo Dostojevského. F. M. Dostojevskij v recepcii. Nitra 1991).“ *Opera Slavica*, č. 1: 51–3., Pospíšil, Ivo. 1999. „Sny a literatura [Andrej Červeňák: Dostojevského sny (Eseje a štúdie o snoch a Dostojevskom). Agentúra Fischer&TypoSet, Pezinok 1999, 199 s., náklad a cena neuvedeny].“ *HOST*, č. 8: XIII–XIV., Pospíšil, Ivo. 2006. „Ruská literatura a svět (Andrej Červeňák: Ruská literatúra v súčasnom svete. Bratislava – Nitra 2005, 184 s.).“ *Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity* 55, X9: 313–4., Pospíšil, Ivo. 2007. „Příběh, který nepřestává vzrušovat: filozofie, nebo „jen“ literatura? (Rozjímání o Velkém Inkvizitorovi. F. M. Dostojevskij. Andrej Červeňák, Miloš Ferko, Dalimír Hajko, Ján Tužinský. Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, Bratislava 2005).“ *Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity* 56, č. X10: 157–8.

- ¹¹ Všechny knihy F. Kautmana, včetně jeho beletrie, se vlastně týkají tématu A. Zločevské, mimo jiné *Boje o Dostojevského* (Praha, Svět Sovětů, 1966). *Opilý satelit* (verše, Olomouc, Jan Říha, 1966), *St. K. Neumann, člověk a dílo* (Československá akademie věd, Ústav pro českou literaturu, Praha, Academia, 1966), *F. X. Šalda a F. M. Dostojevskij* (Praha, Academia, 1968), *Literatura a filosofie* (Praha, Svoboda, 1968), *Nádhera rovnováhy* (Praha, Práce, 1969), *Dostojevskij – věčný problém člověka* (Samizdat, 1976), *Mlčení* (František Kautman, 1986), *Masaryk, Šalda, Patočka* (Obálka a graf. úprava Karel Haloun, Praha, Evropský kulturní klub, 1990), *Svět Franze Kafky* (graf. úprava Robert Novák, Torst, 1990), *Franz Kafka* (Praha, Rozmluvy, 1992), *Mrtvé rameno (Sen o Markétce)* (Praha, Primus, 1992), *Naděje a úskalí českého nacionalismu, Viktor Dyk v českém politickém životě* (Obálka a graf. úprava Jaroslav Novák, Praha, Česká expedice, 1992), *Polarita našeho věku v díle Egona Hostovského* (Praha, Evropský kulturní klub, 1993), *Prolog k románu (Z mého života)* (graf. úprava Dana Kratochvílová, Praha, Primus, 1993), *Jak jsme s Jackem hledali svobodu* (Praha, Primus, 1995), *K typologii literární kritiky a literární vědy* (Praha, Primus, 1996), *Román pro tebe* (Praha, Český spisovatel, 1997), *O literatuře a jejích tvůrcích* (studie, úvahy a stati z let 1977–1989, Praha, Torst, 1999), *O smyslu oběti* (Biblické reflexe, dvě úvahy, Praha, Cherm, 2003), *Kafka a Julie* (k prezentaci neznámého dopisu Franze Kafky jeho druhé snoubence Julii Wohryzkové, zaslaného potrubní poštou v Praze dne 18. června 1919, Praha, Památník národního písemnictví, 2008), *Alternativy* (Praha, Fra, 2014), *O českou národní identitu* (Praha, Pulchra, 2015). Viz desítky našich pojednání o něm a jeho knihách, mimo jiné: Pospíšil, Ivo. 2016. „Odešla významná osobnost

v kontextu s Nabokovem, tedy zmínku o parodii N. G. Černyševského (1828–1889) a jeho socialistické utopii: totiž Nabokovovu vášeň pro experiment s románem, ohlas Černyševského *Prologu* (1867–1870). Není tedy ruský utopista jen hypotetickým předchůdcem Lenina, má v sobě různé prameny a rozhodně na něho nelze pohlížet černobíle: ostatně pochopil to v *Rusku a Evropě* i T. G. Masaryk a Černyševského kritičnost kladně hodnotil on i F. Kautman. Umělecká díla N. G. Černyševského z doby vyhnanství byla málo zkoumána i z pozice modernistické návaznosti.

Pro Středoevropana není výběr těchto tří autorů nijakým překvapením, i když by se tu nabízely desítky dalších příkladů. Jen sama Praha, kterou italský bohemista a rusista Angelo Maria Ripellino (1923–1978) nikoli neprávem nazval „magickou“,¹² dala vznik některým autorům

českého národního života (František Kautman).“ *Slavica litteraria* 19, č. 2: 207–13., Pospíšil, Ivo. 2016. „Odešel český rusista František Kautman (1927–2016).“ *Novaja rusistika* IX, č. 2: 195–200., Pospíšil, Ivo. 2016. „Jiskřivost a hloubka: in memoriam Františka Kautmana.“ *Proudy*, č. 2. http://www.phil.muni.cz/journal/proudy/portrety/vzpominky/2016/2/pospisl_jiskrivost_a_hloubka.php#articleBegin. Pospíšil, Ivo. 1997. „Metody, přístupy a typy literární vědy. František Kautman: K typologii literární kritiky a literární vědy. Praha 1996, 189 s.“ *Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity* 46, č. D44: 161–4., Pospíšil, Ivo. 2002. „Detail jako emblém doby. František Kautman: O literatuře a jejích tvůrcích. Studie, úvahy a statí z let 1977–1989. Praha: TORST, 1999, 294 s.“ *Slovak Review, A Review of World Literature Research* XI, č. 2: 174–8., Pospíšil, Ivo. 2002. „Osobnost Františka Kautmana a jeho *Román pro tebe*.“ *Slavica Occidentalis* 589: 145–54., Pospíšil, Ivo. 2005. „Prokletí a krása Dostojevského (F. Kautman: Dostojevskij – věčný problém člověka, Academia, Praha 2004).“ *KAM-příloha*, č. 5: 9–10., Pospíšil, Ivo. 2010. „Franz Kafka a Julie Wohryzková: neznámý dopis.“ *Proudy*, č. 1. http://www.phil.muni.cz/journals/proudy/PROUDY_PHILOGIE.htm, Pospíšil, Ivo. 2011. „Dílo Františka Kautmana jako metodologické přemostění.“ In *Věda a technika v Československu v 60. letech 20. století. Práce z techniky a přírodních věd*, sv. 25, eds. Ivana Lorencová, Michal Novotný, 341–7. Praha: Národní technické muzeum., Pospíšil, Ivo. 2015. „Plynutí a ukotvení v díle Františka Kautmana.“ In *Na trnitých cestách života a tvorby. Sborník příspěvků ze sympozia pořádaného u příležitosti životního jubilea Františka Kautmana*. (Praha, 25. ledna 2012, Národní knihovna České republiky), eds. Miluša Bubeníková, Radka Hříbková, 15–34. Praha: Národní knihovna ČR – Slovanská knihovna.

¹² Ripellino, Angelo Maria. 1973. *Praga magica*. Torino: Giulio Einaudi. Kniha byla přeložena do angličtiny, francouzštiny, němčiny aj. Česky vyšla kvůli roku 1968

z česko-německého jazykového rozhraní: mezi nimi autora žánru, který Jan Neruda pojmenoval romaneto, žánru vycházejícího z tradic předromantického Schauerroman, Gothic Novel nebo roman noir či frénétique a korespondujícího se současnou fantasy: Jakub Arbes (1840–1914) je tvůrcem „romanet“, tedy romantických malých románů s tajemstvím (V. Šklovskij), jako jsou *Svatý Xaverius* (1873), *Ukřižovaná* (1876), *Newtonův mozek* (1877). Patří sem i německy píšící Gustav Meyrink (vl. jm. Meyer, 1868–1932), autor románů *Golem* (*Der Golem*, 1915), *Zelená tvář* (*Das grüne Gesicht*, 1916), *Valpuržina noc* (*Walpurgisnacht*, 1917), *Bílý dominikán* (*Der weisse Dominikaner*, 1921), *Anděl západního okna* (*Der Engel vom westlichen Fenster*, 1927) aj. Meyrink žil v Praze od roku 1884 přibližně do roku 1903, kdy ji kvůli bankovním podvodům opouští. Narodil se jako nemanželský syn německého zemského ministra Friedricha Karla Gottloba von Varnbüler (1809–1889) a bavorské dvorní herečky Marie Wilhelmine Adelheid Meyerové (1840–1908). Jeho životní historie je dost pohnutá a jeho pražský pobyt bohémský: řadil se k místní zlaté mládeži, zdědil dost peněz, sám uměl anglicky a z tohoto jazyka i překládal (Dickens, Kipling); existují domněnky o jeho spojení s anglickou lóží hermetického řádu Zlatý úsvit (*The Golden Dawn*), na jehož ideologii později navázali němečtí nacisté. V Praze Meyrink absolvoval gymnázium, ještě později obchodní akademii, se synovcem Christiana Morgensterna si za zděděné peníze koupil bankovní dům, bydlel na Příkopech. Spoluzaložil teosofickou lóži Zum blauen Stern (*U Modré hvězdy*; členy byli mimo jiné členové pražské německo-české komunity Jan Harrach, Julius Zeyer, Emanuel Lešehrad aj.). Sám Meyrink se v návaznosti na rudolfínskou dobu věnoval alchymii, ale byl i hodně moderní (jako jeden z prvních v Praze vlastnil automobil, hrál šachy, vesloval a šermoval). V roce 1893 se oženil s Aloisií Certlovou, za tři roky se tajně zasnoubil s neteří básníka Rainera Marii Rilka Philomenou Berntovou, ale manželka nedala k rozvodu souhlas. Zemřel po sebevraždě svého syna. V každém případě tento „pražský“ okruh skýtá

až mnohem později – 1992 v Odeonu (přel. Alena Hartmanová, Bohumír Klípa), pak v různých nakladatelstvích ještě vícekrát.

inspiraci mystikou, ale také metaprózou, které jsou vzájemně spjaty, vytvářejíce jeden narativní celek.

Nová verze knihy Ally Zločevské tak nejen komentuje, upravuje a opravuje verzi první, ale vytváří další valence k novým, ještě širším a hlubším diskuzím o podobě světové moderny, jejíž kořeny – ať chceme, nebo nechceme – spočívají ve střední Evropě, zejména v slovansko-německém, možná i úžeji česko-německém prostředí. Ostatně existuje být volné spojení Nabokova s Prahou, kde na Olšanských hřbitovech odpočívá jeho matka,¹³ nemluvě o Hermannu Hessem. Podobně existuje typologická spojitost Bulgakova s Karlem Čapkem – kdysi na ni jasnoživě upozornil Sergej Nikolskij (1922–2015).¹⁴

Autorka recenzované knihy prof. Alla Zločevskaja nečekaně zemřela 2. května 2022. Nezapomeneme.

Prof. PhDr. Ivo Pospíšil, DrSc.
Katedra ruského jazyka a literatury
Pedagogická fakulta
Univerzita Hradec Králové
Rokitanského 62
500 03 Hradec Králové
Česká republika
ipospis@volny.cz

¹³ O vztahu široké rodiny Nabokovových k českému kulturnímu prostředí viz magisterskou práci: Nideeva, Vera. 2021. „Rodina Nabokovových v českém kulturním prostředí.“ Magisterská práce, Masarykova univerzita v Brně. https://is.muni.cz/th/ioxu4/Rodina_Nabokovovych_v_ceskem_kulturnim_prostredi-2.pdf.

¹⁴ Nikol'skij, Sergej Vasil'jevič. 2001. *Naď stranicami antiutopij K. Čapeka i M. Bulgakova: poëtika skrytych motivov*. Moskva: Indrik. Se souhlasem autora jsme k jeho devadesátinám uveřejnili úryvek: Nikol'skij, Sergej Vasil'jevič. 2012. „Poëtika zašifrovannych motivov i parallel'nych semantičeskich polej.“ *Novaja rusistika* 5, č. 1: 55–67. <https://digilib.phil.muni.cz/cs/node/27661>.